

Prosjektrapport nr. 1/2012

Likestilling på Agder 2000-2010

May-Linda Magnussen

Agderforskning

senter for likestilling

forskning | undervisning | utvikling

Tittel Likestilling på Agder 2000-2010
Forfattere May-Linda Magnussen
Rapport Prosjektrapport nr. 1/2012
ISSN-nummer 0808-5544
Trykkeri Kai Hansen, 4626 Kristiansand

Bestillingsinformasjon

Utgiver
Agderforskning
Gimlemoen 19
N-4630 Kristiansand

Telefon 48 01 05 20
Telefaks 38 14 22 01
E-post post@agderforskning.no

Hjemmeside <http://www.agderforskning.no>

Forord

Denne rapporten presenterer regional likestillingsrelevant statistikk for perioden 2000-2010. Gjennomgangen er også publisert som en del av Senter for likestilling «likestillingsmonitor» mai 2011. Arbeidet er finansiert av Senter for likestilling ved Universitetet i Agder, med midler fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Januar 2012

May-Linda Magnussen, prosjektleder

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	1
INNHALDSFORTEGNELSE.....	2
1 LIKESTILLING PÅ AGDER 2000-2010.....	3
2 KVINNEANDEL I BEFOLKNINGEN 2000-2009.....	5
3 ARBEIDSMARKED OG NÆRINGSSTRUKTUR 2002-2009.....	7
4 UFRØRHET 2001-2008.....	9
5 ANDEL KVINNER I ARBEIDSSYRKEN 2000-2009.....	12
6 KVINNER ARBEIDSTID 2000-2009.....	14
7 KVINNER INNTÉKT 2000-2009.....	16
8 UNGDOMS UTDANNINGSVALG 2000-2010.....	18
9 ANDEL KVINNER OG MENN MED HØYERE UTDANNING 2000-2009.....	24
10 BARNEHAGEDÉKNING 2001-2009/2010.....	32
11 ANDEL KVINNER I KOMMUNESTYRENE 1999-2007.....	37
12 OPPSUMMERING.....	39
Likestilling i regionen.....	39
Likestilling i kommunene.....	40
Likestilling i pendlingsregionene.....	43
LITTERATURLISTE.....	45
FOU INFORMASJON.....	46

1 Likestilling på Agder 2000-2010

Agderforskning har tidligere sammenstilt og rapportert likestillingsstatistikk i 2001 (Halvorsen og Magnussen 2001) og i 2005 (Magnussen, Mydland og Kvåle 2005). Denne rapporten omhandler endringer på ulike likestillingsrelevante områder i agderregionen fra rundt 2000 og til 2009/2010. Selv om Agder skårer lavt på likestillingsindeksen i både 1999 og i 2010, har det tross alt skjedd en del positive endringer i perioden. Det er viktig å sette fokus på disse. Vi har forsøkt å bruke data fra 2000 og 2010, men der hvor det ennå ikke foreligger data fra 2010, har vi måttet bruke tall fra 2009/2008. Der vi har hatt tilgang til det, presenterer vi tall på nasjonalt, fylkes- og kommunenivå. I tabellene hvor vi presenterer prosentvis endring, er denne regnet ut med bakgrunn i prosentandelene i tabellene (unntatt for kvinners inntekt).

Vi begynner gjennomgangen med å se på hvordan agderkommunene skårer på SSBs likestillingsindeks for 1999, for 2008 og for 2010. Her er det viktig å presisere at indeksen i 2009 ble revidert og dermed ikke måler det samme eller har skårer som kan sammenlignes med de foregående. Indeksen i 2010 inneholder andre og flere indikatorer, pluss at rangeringen blir mer finmasket. Det kan allikevel være interessant å se på kommuners rangering også på dette tredje tidspunktet. Tall med lik samlet skåre i 1999 og 2008 er rangert på bakgrunn av SSBs rangering, som er gjort etter ikke-avrundede skårer.

Tabell 1. Agderkommuners rangering i Agder og samlede skåre på likestillingsindeksen i 1999, 2008 og 2010.

Rangering/ kommune/skåre 1999	Rangering/ kommune/skåre 2008	Rangering/ kommune/skåre 2010
1.Bykle 3,4	1. Bykle 3,3	1.Kristiansand 0,707
2.Sirdal 2,8	2. Valle 3,0	2.Grimstad 0,689
2.Åseral 2,8	3. Sirdal 2,9	3.Arendal 0,688
4.Bygland 2,8	4. Kristiansand 2,7	4.Risør 0,681
5.Arendal 2,6	5. Arendal 2,4	5.Lillesand 0,670
6.Risør 2,4	6. Åseral 2,4	6.Tvedestrand 0,668
6.Lillesand 2,4	7. Åmli 2,3	7.Bykle 0,664
8.Kristiansand 2,3	8. Evje og Hornnes 2,3	8.Valle 0,663
8.Mandal 2,3	9. Bygland 2,3	9.Mandal 0,659
8.Vegårshei 2,3	10. Risør 2,2	10.Åmli 0,656
8.Søgne 2,3	11. Grimstad 2,2	11.Flekkefjord 0,643
12.Valle 2,2	12. Søgne 2,2	12.Evje og Hornnes 0,641
12.Iveland 2,2	13. Audnedal 2,2	13.Søgne 0,639
14.Songdalen 2,1	14. Vegårshei 2,1	14.Vegårshei 0,635
14.Marnardal 2,1	15. Lyngdal 2,1	15.Lyngdal 0,633
16.Grimstad 1,9	16. Tvedestrand 2,0	16.Farsund 0,632
16.Åmli 1,9	17. Mandal 2,0	17.Åseral 0,625
18.Birkenes 1,8	18. Flekkefjord 2,0	18.Bygland 0,620
18.Evje og Hornnes 1,8	19. Gjerstad 1,9	19.Birkenes 0,614
18.Flekkefjord 1,8	20. Birkenes 1,9	20.Kvinesdal 0,613
18.Froland 1,8	21. Lillesand 1,8	21.Froland 0,612
18.Lindesnes 1,8	22. Songdalen 1,8	22.Audnedal 0,608
18.Lyngdal 1,8	23. Kvinesdal 1,8	23.Lindesnes 0,598
24.Gjerstad 1,7	24. Iveland 1,7	24.Gjerstad 0,598
24.Tvedestrand 1,7	25. Vennesla 1,6	25.Sirdal 0,595
24.Audnedal 1,7	26. Lindesnes 1,6	26.Vennesla 0,595
27.Vennesla 1,6	27. Hægebostad 1,5	27.Songdalen 0,588
28.Kvinesdal 1,5	28. Marnardal 1,5	28.Marnardal 0,584
29.Hægebostad 1,3	29. Froland 1,4	29.Iveland 0,569
30.Farsund 1,3	30. Farsund 1,3	30.Hægebostad 0,538

Kilde: Likestillingsindeks 1999 og indeks for kjønnslikestilling i kommunene 2010.

I 1999 var det Bykle, Sirdal, Åseral, Bygland og Arendal som kom best ut på indeksen på Agder. I 2008 var det Bykle, Valle, Sirdal, Kristiansand og Arendal, mens det i 2010 var Kristiansand som skåret best på indeksen av agderkommunene, fulgt av Grimstad, Arendal, Risør og Lillesand. Det har vært store omrokkingen på rangeringen internt på Agder i perioden, og vi ser at kraftkommunene som kom godt ut på den gamle indeksen, kommer dårligere ut på den nye, mens en del bykommuner kommer bedre ut. Lille-

sand lå langt oppe i 1999, hoppet et godt stykke ned til 2008, men er nå høyt oppe på lista igjen. Kristiansand, Grimstad, Tvedestrand og Kvinesdal har beveget seg jevnt og trutt oppover på likestillingsindeksen i perioden vi ser på, mens Iveland, Songdalen og Marnardal har beveget seg et godt stykke nedover. Farsund gjorde et solid hopp oppover på lista fra 2008 til 2010, noe som tyder på at de kommer bedre ut på likestilling målt med den nye indeksen.

2 Kvinneandel i befolkningen 2000-2009

Indikatoren "antall kvinner per 100 menn 20-39 år" var tidligere inkludert som indikator i likestillingsindeksen for å si noe indirekte om likestilling: Kommuner med få utdanningsmuligheter og en ensidig (mannsdominert) næringsstruktur, opplever gjerne en fraflytting av unge voksne kvinner. Lav andel kvinner indikerer derfor at grunnlaget for likestilling er svakt i kommunen. Selv om SSB nå har mer direkte mål på næringsstruktur inne i indeksen, mener vi at kvinneandel i befolkningen fremdeles har relevans fordi den sier noe om lokalsamfunns bærekraft. En del utkantkommuner på Agder har over lengre tid opplevd at unge kvinner i større grad enn unge menn drar ut av kommunen for utdanning og jobb, noe som resulterer i dårlig kjønnsbalanse lokalt.

I tabell 2 under ser vi at kvinneandelen på Agder ligger nær kvinneandelen ellers i landet, og at utviklingen må sies å være stabil fra 2000-2009. Totalt sett er Bykle kommunen med den høyeste kvinneandelen på Agder, selv om denne har gått noe ned i perioden vi ser på. Bare to agderkommuner, Bykle og Søgne, har kvinneoverskudd i sine befolkninger i 2009.

Tabell 2. Andel kvinner per 100 menn i alderen 20-39 år i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Kvinneandel 2000	Kvinneandel 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Landet	96	96	0	0
Aust-Agder	95	94	-1	-1
Vest-Agder	95	95	0	0
1.Åseral	76	91	15	20
2.Vennesla	89	98	9	10
2.Vegårshei	91	100	9	10
4.Lillesand	93	100	7	8
5.Farsund	90	95	5	6
6.Lyngdal	93	98	5	5
7.Mandal	94	97	3	4
8.Songdalen	94	97	3	3
9.Marnardal	90	92	2	2
9.Søgne	100	102	2	2
11.Flekkefjord	92	92	1	1
11.Risør	92	93	1	1
13.Gjerstad	91	92	0	0
13.Kvinesdal	88	88	0	0
13.Audnedal	90	90	0	0
13.Åmli	90	90	0	0
13.Evje og Hornnes	90	90	0	0
18.Tvedestrand	97	96	0	-1
18.Hægebostad	82	82	-1	-1
20.Grimstad	96	94	-2	-2
20.Arendal	96	94	-2	-2
22.Birkenes	95	92	-3	-3
23.Bykle	111	107	-4	-4
23.Froland	96	92	-4	-4
23.Kristiansand	98	94	-4	-4
26.Lindesnes	97	90	-7	-7
27.Bygland	84	78	-7	-8
28.Sirdal	95	87	-8	-9
29.Iveland	96	87	-9	-10
30.Valle	98	83	-15	-15

Kilde: Tabell 07459 i SSB.

Ser vi på hvilke kommuner som har hatt den største prosentvise økningen av kvinneandelen i befolkningen i perioden vi ser på, kommer bygdekommunen

Åseral klart best ut, med en økning på hele 20 %. Dette er en relativt liten kommune befolkningsmessig, og små endringer kan dermed gi store utsalg. Også Vegårshei er en relativt liten kommune. Vennesla, som er større, har også hatt en god økning av kvinneandelen fra 2000-2009. Kommunen er en del av Kristiansands pendlingsomland. Så følger Lillesand, og en del av de andre mindre sørlandsbyene, etterfulgt av andre kommuner i Kristiansands pendlingsomland.

På spørsmål om den økte kvinneandelen svarer Åseral kommune at de bevisst har bygget barnehager for å øke sin attraktivitet for kvinner i den perioden vi ser på. I Vennesla legges det vekt på et mer variert arbeidsmarked, mens etablering av mange nye, spennende arbeidsplasser for begge kjønn er det som fremheves i Lillesand.

3 Arbeidsmarked og næringsstruktur 2002-2009

I et likestillingsperspektiv er det interessant å se nærmere på arbeidsmarked og næringsstruktur på Agder. Tilgang på det som anses som attraktive arbeidsplasser vil sannsynligvis spille inn på kvinners yrkesaktivitet. Vi vet at Agder er preget av flere arbeidsplasser innen sekundærnæringer og dertil færre arbeidsplasser innen tertiærnæringer enn landsgjennomsnittet, noe som sannsynligvis påvirker kvinners svake arbeidstilknytning i landsdelen (Magnussen, Mydland og Kvåle 2005). Det må presiseres at den høye industriadelen ikke utgjør noe likestillingsproblem i seg selv, men at det er menns og kvinners kjønnstradisjonelle jobb(- og utdannings)valg som gjør at dette får betydning for likestillingen i regionen.

I perioden 2002 til 2009 har agderfylkene samlet sett hatt en vekst i sysselsettingen som ligger godt over landsgjennomsnittet, noe som betyr at forholdene skulle ligge til rette for en økning av kvinners yrkesaktivitet. Når det gjelder næringsstruktur, så har næringsstrukturen i Vest-Agder holdt seg nokså stabil fra 1990 og frem til i dag, og det har vært en svak økning i industriarbeidsplasser (Ellingsen m. fl. 2009). Dette betyr at arbeidsmarkedet i alle fall i vestfylket ikke har endret seg i retning av flere arbeidsplasser som kvinner tradisjonelt sett har orientert seg mot. Dette innebærer at det å få agderkvinner til å orientere seg mot utdanning og yrker innenfor sekundærnæringene fremdeles vil være viktig for likestillingen i regionen.

Tabell 3 under viser hvordan andelen sysselsatte i sekundærnæringer har endret seg fra 2002 til 2009 i kommunene på Agder. Kolonnen til høyre viser hvordan utviklingen i andelen sysselsatte generelt har vært i de samme

kommunene i samme tidsperiode, og sier altså noe om utviklingen i de kommunale arbeidsmarkedene totalt sett.

Tabell 3. Prosentandel sysselsatte i sekundærnæringer i 2002 og 2009, endring i sysselsatte i sekundærnæringer 2002-2009 i prosentpoeng og prosentvis endring i sysselsatte samlet i perioden. Rangert etter prosentvis endring i sysselsatte samlet i perioden.

Fylker/kommuner	Sysselsatte i sekundærnæringer 2002	Sysselsatte i sekundærnæringer 2009	Endring i sysselsatte i sekundærnæringer i prosentpoeng 2002-2009	Prosentvis endring i sysselsatte samlet etter arbeidskommune 2002-2009
1.Songdalen	26,8	33,9	7,1	39,7
2.Åseral	29,8	24,7	-5,1	34,8
3.Iveland	32,2	31,2	-1	26,6
4.Evje og Hornnes	22,3	17,8	-4,5	26,2
5.Lyngdal	32,1	29,3	-2,8	22,5
6.Vegårshei	30,8	33,2	2,4	21,5
6.Tvedestrand	28,1	24,7	-3,4	21,5
8.Kristiansand	20,1	22,6	2,5	20,2
9.Bykle	19,2	20,3	1,1	20,1
10.Lillesand	26,9	21,8	-5,1	19,2
11.Søgne	26,5	31,2	4,7	16,4
12.Audnedal	31,7	29,9	-1,8	15,3
13.Mandal	27,1	24	-3,1	12,1
14.Gjerstad	37	30	-7	12
14.Froland	25,8	19	-6,8	12
16.Arendal	23,8	21,5	-2,3	11,9
17.Hægebostad	35,1	36,3	1,2	11
18.Vennesla	32,4	33,6	1,2	9,4
19.Grimstad	22,6	19,5	-3,1	9,2
20.Lindesnes	33,6	36,1	2,5	8,7
21.Kvinesdal	36,2	29,2	-7	7,6
22.Sirdal	28,6	30,1	1,5	7,5
23.Flekkefjord	29,8	24,4	-5,4	6,9
24.Valle	28	29,6	1,6	6,5
25.Åmli	27,9	23,6	-4,3	4
26.Marnardal	28,2	38,1	9,9	2,1
27.Risør	27,7	27,2	-0,5	-1,3
28.Birkenes	31,2	28,8	-2,4	-5,1
29.Farsund	36,1	29,2	-6,9	-6,4
30.Bygland	21,4	20,7	-0,7	-24,5

Kilde: Kommunefakta og statistikkbanken, SSB.

Her ser vi at en rekke bygdekommuner har hatt den største prosentvise veksten i den perioden vi ser på, med Songdalen på topp. Etablering av enkelte store bedrifter kan ha gitt store utslag for denne kommunen. Bykommunene Lyngdal, Tvedestrand, Kristiansand og Lillesand har også opplevd gode økninger.

Ser vi på utviklingen i sysselsatte i sekundærnæringer, ser vi at Marnardal er kommunen med størst sysselsetningsvekst i disse næringene. Songdalen kommer på andreplass her, og Søgne skårer også høyt. Farsund er kommunen som har opplevd den største nedgangen i industrisysselsettingen i regionen, tett fulgt av Froland og så Åseral, Lillesand, Evje og Hornes og Åmli. Vi ser også at bare noen få agderkommuner har opplevd nedgang i sysselsettingen fra 2002-2009.

4 Uførhet 2001-2008

Agder er preget av en uforholdsmessig høy andel av befolkningen på uførepensjon og på attføring, og i all hovedsak er det dette som har gjort at landsdelen har skåret dårlig på SSBs tidligere levekårsindeks (Ellingsen m. fl. 2009). Andelen uføre i kommunene på Agder er interessant i et likestillings- og levekårsperspektiv siden kvinner med lave inntekter som tidligere nevnt har større sannsynlighet for å bli uførepensjonister.

I tabell 5 under ser vi hvordan Agder har relativt flere uførepensjonister enn landsgjennomsnittet i både 2001 og i 2008. Vi ser også at andelen uføre har gått noe ned i perioden, både nasjonalt og regionalt, men avviket mellom agderfylkene og landsgjennomsnittet er så å si uforandret. Aust-Agder har fremdeles en større andel uføre enn Vest-Agder. Her er det imidlertid viktig å påpeke at mottakere av foreløpig uførestønad (innført 01.01.2004) ikke er inkludert i disse tallene. Dette er en ytelse som utbetales til relativt mange - særlig kvinner - som tidligere ville fått "permanent" uførepensjon. Bragstad (2009) viser at svært få går fra ytelsen og over til arbeid. De fleste forblir tidsbestemte uførepensjonister over lang tid, eller går over på uførepensjon. I tabell 4 ser vi den samlede andelen som mottar uførestønad i 2009, både permanent og foreløpig, i landet og i agderfylkene. Vi har ikke slike tall for tidligere år, og kan dermed ikke si noe om utviklingen i samlede uførepensjonister nasjonalt eller regionalt.

Tabell 4. Prosentandel uføre samlet av befolkningen 18-67 år, 2009.

	Begge kjønn	Kvinner	Menn	Diff. kvinners og menns uføreandeler
Hele landet	11,1	13,2	9,1	4,1
Aust-Agder	14,2	16,7	11,9	4,8
Vest-Agder	12,8	15,3	10,5	4,8

Tabellen viser tydelig gapet mellom uføreandelene i landet som helhet og agderfylkene, og spesielt mellom landet og Aust-Agder. Kjønnforskjellene i uføreandelene blir også tydelige, og er noe større på Agder enn for landet for øvrig. For kommunene på Agder har vi imidlertid kun tall for permanent uføretrygdede:

Tabell 5. Prosentandel (permanent) uføre av befolkningen 16-66 år, i 2001 og 2008, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Andel uføre 2001	Andel uføre 2008	Endring i prosentpoeng 2001-2008	Prosentvis endring 2001-2008
Alle kommuner	9,7	8,9	-0,8	-8
Aust-Agder	12,3	11,7	-0,6	-5
Vest-Agder	11,6	10,6	-1	-9
1.Bykle	6,3	4,5	-1,8	-29
2. Åseral	12,8	9,8	-3	-23
3.Vegårshei	13,3	10,4	-2,9	-22
4.Audnedal	13,4	11,1	-2,3	-17
5.Kristiansand	10,5	9	-1,5	-14
6.Hægebostad	15,4	13,3	-2,1	-14
7.Iveland	15,2	13,8	-1,4	-9
8.Grimstad	11,8	10,8	-1	-8
8.Flekkefjord	11,9	11	-0,9	-8
10.Søgne	10,7	9,9	-0,8	-7
10.Evje og Hornnes	12,3	11,4	-0,9	-7
10.Risør	14,2	13,2	-1	-7
13.Froland	12,8	12	-0,8	-6
13.Mandal	14,6	13,7	-0,9	-6
13.Bygland	16,7	15,7	-1	-6
16.Arendal	11,9	11,3	-0,6	-5
17.Lyngdal	12,7	12,2	-0,5	-4
17.Lillesand	10,8	10,4	-0,4	-4
19.Marnardal	14,4	13,9	-0,5	-3
20.Vennesla	13,1	12,8	-0,3	-2
20.Songdalen	12,1	11,9	-0,2	-2
22.Farsund	10,2	10,1	-0,1	-1
22.Birkenes	12,8	12,7	-0,1	-1
24.Lindesnes	15,5	15,5	0	0
25.Kvinesdal	13,8	13,9	0,1	1
25.Sirdal	8,5	8,6	0,1	1
27.Tvedestrand	13,2	13,6	0,4	3
28.Valle	11,6	12,1	0,5	4
29.Gjerstad	13,6	15	1,4	10
30.Åmli	14,7	17,8	3,1	21

Kilde: Statistikkbanken, SSB.

Målt i prosentpoeng har Åseral hatt størst nedgang i andelen uføre i perioden vi ser på. Av de større kommunene har Kristiansand hatt størst nedgang i an-

tall uføre, og dette påvirker også nedgangen regionalt sett. Prosentvis er Bykle kommunen som har redusert andelen uføre mest, og de kommer også ut med en relativt stor reduksjon i prosentpoeng i perioden. Dette er interessant i og med at de hadde veldig lave andeler uføre i utgangspunktet. Bykle er imidlertid en liten kommune hvor små endringer kan få store prosentvise utslag. Vi ser at de fleste kommunene i regionen har redusert uføreandelene fra 2001 til 2008, noe som betyr at reduksjonen vi ser på fylkesnivå også gjenspeiles på kommunenivå.

5 Andel kvinner i arbeidsstyrken 2000-2009

Andelen kvinner i arbeidsstyrken forteller oss andelen kvinner som er sysselsatte eller registrert arbeidsledige. Agder har over tid hatt noe færre kvinner i arbeidsstyrken enn landsgjennomsnittet, mens andelen menn i arbeidsstyrken har ligget nokså nært dette snittet.

Tabell 6 viser at de aller fleste kommunene på Agder hadde flere kvinner i arbeidsstyrken i 2009 enn i 2000. Der hvor det var nedgang, var denne marginal. Det er hovedsakelig bygdekommuner som har opplevd økning i andelen kvinner i arbeidsstyrken, og Bygland og Audnedal ligger spesielt høyt. Deretter følger Evje og Hornnes. Farsund er den bykommunen på Agder som har opplevd størst økning i yrkesaktivitet/ønsket yrkesaktivitet i perioden. Farsund er en kommune som tradisjonelt har skåret lavt på kvinners yrkesaktivitet og på likestilling generelt.

Tabell 6. Prosentandel kvinner i arbeidsstyrken, i alderen 20-66 år, i 2000 og i 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Andel kvinner i arb.styrken 2000	Andel kvinner i arb.styrken 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
1.Bygland	69,3	77,1	7,8	11
1.Audnedal	72,8	80,5	7,7	11
3.Evje og Hornnes	72,6	77,2	4,6	6
3.Farsund	71,7	75,9	4,2	6
5.Hægebostad	74,2	77,3	3,1	4
6.Lillesand	73	75,8	2,8	4
7.Kvinesdal	75	77,3	2,3	3
7.Lindesnes	70,9	72,7	1,8	3
9.Vegårshei	73,2	74,8	1,6	2
9.Mandal	72	73,5	1,5	2
9.Marnardal	73	74,3	1,3	2
9.Søgne	73,9	75,2	1,3	2
13.Kristiansand	75	76,3	1,3	2
14.Flekkefjord	75,5	76,5	1	1
14.Åmli	70,4	71,3	0,9	1
14.Grimstad	73,2	74,1	0,9	1
14.Åseral	80,5	81,4	0,9	1
14.Gjerstad	71	71,5	0,5	1
14.Froland	74,2	74,7	0,5	1
14.Lyngdal	74,2	74,6	0,4	1
21.Bykle	86,5	86,6	0,1	0
21.Birkenes	72,8	72,7	-0,1	0
21.Sirdal	81,7	81,4	-0,3	0
21.Tvedestrand	72,3	72	-0,3	0
25.Arendal	75	74,6	-0,4	-1
25.Vennesla	73,1	72,6	-0,5	-1
25.Valle	81,5	80,7	-0,8	-1
25.Songdalen	74,5	73,5	-1	-1
29.Iveland	71	69,7	-1,3	-2
30.Risør	74,5	70,2	-4,3	-6

Kilde: SSB: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), brutt ned på kommune ved hjelp av tall over registrert helt arbeidsledige og foreløpige tall fra den registerbaserte sysselsettingsstatistikken.

6 Kvinner arbeidstid 2000-2009

Kvinner arbeidstid er en variabel hvor Agder over lang tid har skilt seg klart ut fra landet for øvrig, i form av at flere kvinner i regionen arbeider redusert, og at flere jobber i korte deltidstillinger (SSB opererer med arbeidstidskategoriene 1-19 timer i uka, 20-29 timer i uka og 30 timer og mer i uka). Menns arbeidstid på Agder har ligget nært landsgjennomsnittet. Kvinner arbeidstid er et relevant tema for både likestillings- og levekårsutfordringer i regionen, fordi det betyr at kvinner har en svak tilknytning til en sentral samfunnsarena og fordi kvinner med lave inntekter løper høyere risiko for uføretrygding (Dahl 2005).

Tabell 7. Prosentandel kvinnelige arbeidstakere med avtalt arbeidstid på 30 timer eller mer per uke i 2000 og i 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.¹

Fylker/kommuner	Andel kvinner 30 t + i 2000	Andel kvinner 30 t + i 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Alle kommuner	56,4	61,0	4,6	8
Aust-Agder	46,5	51,3	4,9	10
Vest-Agder	44,6	50,9	6,2	14
1.Åseral	30,9	40,7	9,8	32
2.Iveland	35,4	46,2	10,8	31
3.Hægebostad	30,3	39,1	8,8	29
4.Bygland	34,9	44,6	9,7	28
5.Valle	40,1	50,8	10,7	27
6.Vennesla	36,1	45,5	9,4	26
7.Marnardal	33,8	41,6	7,8	23
8.Froland	40,7	49,4	8,6	21
9.Åmli	41,6	50	8,4	20
10.Sirdal	43	49,8	6,8	16
11.Kristiansand	49,7	57,3	7,5	15
11.Birkenes	37,7	43,3	5,6	15
13.Songdalen	39,9	45,3	5,4	14
13.Vegårshei	34,8	39,5	4,7	14
15.Flekkefjord	38,6	43,8	5,2	13
15.Risør	45,4	51,3	6	13
15.Evje og Hornnes	38,7	43,7	5	13
15.Kvinesdal	37,5	42,2	4,6	13
19.Søgne	42,4	47,3	4,9	12
20.Arendal	49	54,4	5,4	11
20.Audnedal	33,5	37,1	3,5	11
22.Lindesnes	36,2	39,7	3,5	10
23.Mandal	44,8	48,6	3,8	8
23.Lillesand	48,6	52,5	3,9	8
25.Tvedestrand	46,2	49,2	3	6
25.Gjerstad	41,3	43,8	2,5	6
25.Grimstad	48,4	51,2	2,8	6
28.Farsund	42,5	44,3	1,9	4
29.Lyngdal	41,1	41,2	0,2	0
30.Bykle	62,1	56,9	-5,2	-8

Kilde: Tallene er spesialbestilt fra SSB.

¹ I denne tabellen er kommune bostedskommune, ikke arbeidskommune.

Tabellen viser at andelen kvinner som jobber 30 timer eller mer per uke har økt noe mer i Vest-Agder enn for landet for øvrig fra 2000 til 2009, noe som betyr at vestfylket har tatt igjen noe av forspranget landsgjennomsnittet har representert. Økningen i Aust-Agder ligger nært økningen nasjonalt. Fremdeles er det imidlertid rundt 10 % flere kvinner som jobber 30 timer eller mer i uka i landet som helhet enn det som er tilfelle på Agder.

Vi ser at en del bygdekommuner har hatt den største prosentvise veksten i andelen kvinner som jobber 30 timer i uka eller mer, mens bykommunene har hatt mindre prosentvis vekst på denne variabelen. Dette må ses i sammenheng med at en god del bygdekommuner hadde relativt lave andeler kvinner med den lengste arbeidstiden i 2000. Kristiansand er bykommunene på Agder med størst økning i andelen kvinner med den lengste arbeidstiden. De kommunene som har flest kvinner med slik arbeidstid i 2009 er Kristiansand, Bykle, Arendal, Lillesand, Risør og Grimstad.

7 Kvinneres inntekt 2000-2009

På Agder ligger inntektsnivået for menn nokså tett på landsgjennomsnittet, mens det ligger markant under for kvinner. Dette henger hovedsakelig sammen med at kvinner på Agder som tidligere nevnt ofte jobber redusert, men også kvinners overrepresentasjon blant uførepensjonistene i landsdelen kan forklare noe av dette bildet.

I tabell 8 ser vi hvordan agderfylkene har hatt en positiv utvikling i kvinners inntekter i perioden 2000-2009. Regionen har faktisk også tatt igjen noe av gapet mellom landsdelens kvinneinntekter og gjennomsnittlig kvinneinntekt i landet. Vi ser at det er en lang rekke innlandskommuner som har hatt den største prosentvise økningen i kvinners inntekt. Selv om inntektsøkningen selvfølgelig har med lønnsvekst å gjøre, avspeiler den også en økt yrkesaktivitet for agderkvinnene i den aktuelle perioden. Bykle er kommunen på Agder med høyest inntekt for kvinner i både 2000 og i 2009. Dette er en kommune med mange arbeidsplasser kvinner tradisjonelt har orientert seg mot, og med høy yrkesaktivitet og relativt store stillingsbrøker blant kommunens kvinner.

Tabell 8. Kvinners gjennomsnittlige årlige bruttoinntekt i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Kvinner innt. 2000	Kvinner innt. 2009	Endring i kvin- ners bruttoinn- tekt 2000-2009	Prosentvis endring 2000- 2009
Alle kommuner	176 300	275 400	99 100	56
Aust-Agder	154 100	250 800	96 700	63
Vest-Agder	155 100	250 500	95 400	62
1.Hægebostad	132 600	237 600	105 000	79
2.Iveland	128 900	224 400	95 500	74
3.Åseral	141 300	242 200	100 900	71
3.Åmli	138 900	237 000	98 100	71
5.Audnedal	136 500	230 000	93 500	68
6.Vennesla	136 700	228 900	92 200	67
6.Songdalen	144 600	242 100	97 500	67
6.Birkenes	138 000	231 000	93 000	67
6.Sirdal	160 900	268 600	107 700	67
10.Gjerstad	137 400	228 200	90 800	66
11.Lillesand	158 400	261 500	103 100	65
11.Flekkefjord	150 000	247 200	97 200	65
13.Marnardal	136 800	224 900	88 100	64
13.Farsund	144 000	236 300	92 300	64
13.Arendal	159 200	261 100	101 900	64
16.Lindesnes	136 200	222 500	86 300	63
16.Kvinesdal	141 300	230 500	89 200	63
16.Valle	159 800	260 400	100 600	63
19.Froland	147 300	237 900	90 600	62
20.Tvedestrand	143 300	231 300	88 000	61
20.Vegårshei	140 900	227 300	86 400	61
20.Bygland	153 800	248 000	94 200	61
20.Evje og Hornnes	148 500	238 800	90 300	61
20.Mandal	148 500	238 700	90 200	61
20.Grimstad	155 100	249 300	94 200	61
20.Lyngdal	143 900	231 000	87 100	61
27.Søgne	154 600	247 100	92 500	60
28.Kristiansand	166 500	264 800	98 300	59
29.Risør	155 600	240 400	84 800	54
29.Bykle	182 100	280 500	98 400	54

Kilde: Tabell 03068 i SSB.

8 Ungdoms utdanningsvalg 2000-2010

Ungdoms valg av videregående utdanning kan indikere hvorvidt gutter og jenter sikter mot videre høyskole- eller universitetsutdanning, noe som er relevant i et likestillingsperspektiv. Det er også interessant å se på hvor kjønns-tradisjonelt gutter og jenter velger. Utdanningsreform i perioden vi ser på vanskeliggjør direkte sammenligninger mellom 2000 og 2010 på en del studieretninger, og derfor har vi valgt ut noen som er sammenlignbare. Når vi gjør dette må det likevel presiseres at læreplanene på disse studieretningene ble endret med Kunnskapsløftet, noe som betyr at innholdet i utdanningene på de to tidspunktene ikke er identisk. For vårt formål er det fremdeles interessant å sammenligne ungdoms valg av utvalgte studieretninger i 2000 og i 2010.

Det som i 2000 ble kalt ”allmenne, økonomiske og administrative fag” er det som i 2010 heter ”studiespesialisering”. Vi legger til grunn at elever som velger det som i dag heter studiespesialisering vil ha den største andelen som vil gå videre til høyskole- eller universitetsutdanning. Tabell 9 viser at jentene er i overtall blant de som velger studiespesialisering. I 2000 var det omtrent like fordeling mellom menn og kvinner på denne studieretningen, mens det for landet var en viss overvekt av kvinner. I 2010 er den nasjonale forskjellen nesten uendret, mens forskjellene har økt på Agder. Denne kjønns-ubalansen innebærer en likestillingsutfordring for regionen. Om jentene sikter seg inn mot et lavere utdanningsnivå enn guttene ville dette representert et enda større likestillingsproblem, ettersom unge menn med lav utdanning sannsynligvis går inn i yrker med høyere lønn enn hva som ville vært tilfelle for unge kvinner i samme kategori.

Tabell 9. Elever i videregående opplæring, fordelt på utvalgte studieretninger, kjønn og bostedskommune, 2000 og 1.10.2010, kjønnsforskjell i prosentpoeng i 2000 og i 2010, og endring i kjønnsforskjell i prosentpoeng i perioden. Rangert etter endring i kjønnsforskjell i prosentpoeng i perioden.

Fylker/ kommuner	Allmenne, øk. og adm. fag 2000		Kjønns forskj. 2000	Studiespes. 2010		Kjønns forskj. 2010	Endring i forskj. 2000-2010
	Menn	Kvin.		Men.	Kvin.		
Alle komm.	45,9	54,1	8,2	44	56	12	3,8
Aust-Agder	50,2	49,8	0,4	42,2	57,6	15,4	15
Vest-Agder	48,1	51,9	3,8	43,2	56,8	13,6	9,8
1.Åseral	27,8	72,2	44,4	50	50	0	-44,4
2.Sirdal	25,9	74,1	48,2	31,8	68,2	36,4	-11,8
3.Bykle	60,9	39,1	21,8	40	60	20	-1,8
4.Vegårshei	45,5	54,5	9	45,9	54,1	8,2	-0,8
5.Valle	52,6	47,4	5,2	47,6	52,4	4,8	-0,4
6.Audnedal	56	44	12	43,5	56,5	13	1
7.Lillesand	49,3	50,7	1,4	48,4	51,6	3,2	1,8
8.Songdalen	44,4	55,6	11,2	43,4	56,6	13,2	2
9.Gjerstad	50	50	0	48,4	51,6	3,2	3,2
10.Vennesla	39,4	60,6	21,2	37,6	62,4	24,8	3,6
11.Kristians.	49,8	50,2	0,4	46,7	53,3	6,6	6,2
11.Evje og H.	45	55	10	41,9	58,1	16,2	6,2
13.Risør	55,7	44,3	11,4	40,7	59,3	18,6	7,2
14.Bygland	40,9	59,1	18,2	36,8	63,2	26,4	8,2
15.Marnardal	42,3	57,7	15,4	37,5	62,5	25	9,6
16.Grimstad	51,9	48,1	3,8	43	57	14	10,2
17.Tvedestr.	53,7	46,3	7,4	41,1	58,9	17,8	10,4
18.Søgne	47,7	52,3	4,6	41,9	58,1	16,2	11,6
19.Arendal	49,4	50,6	1,2	43	57	14	12,8
20.Flekkefj.	45,9	54,1	8,2	38,1	61,9	23,8	15,6
21.Lyngdal	49,4	50,6	1,2	40,7	59,3	18,6	17,4
22.Kvinesdal	44,9	55,1	10,2	35,8	64,2	28,4	18,2
23.Mandal	50,2	49,8	0,4	39,5	60,5	21	20,6
24.Froland	47,7	52,3	4,6	37,1	62,9	25,8	21,2
25.Farsund	49,1	50,9	1,8	37,6	62,4	24,8	23
26.Hægebos.	51,3	48,7	2,6	36,4	63,6	27,2	24,6
27.Lindesnes	51	49	2	35,3	64,7	29,4	27,4
28.Iveland	38,9	61,1	22,2	22,2	77,8	55,6	33,4
29.Åmli	51,5	48,5	3	30,4	69,6	39,2	36,2
30.Birkenes	50	50	0	31,3	68,7	37,4	37,4

Kilde: Tallene er spesialbestilt fra SSB.

Tabellen viser at kommunene som kommer ut med et positivt tall i kolonnen helt til høyre, har fått et større kjønnsgap i valg av studiespesialisering i perioden, mens de med negativt tall har redusert denne ubalansen. Åseral og Sirdal har redusert kjønnsbalansen i valget av studiespesialisering mest, men har få elever i befolkningen. Små endringer kan dermed gi store utslag i tabellen. Dessuten kan små kommuner ha størrelsesforskjeller mellom jente- og gutter i befolkningen som kan gi utslag her.

Vi går videre til å se på en tradisjonelt kvinnedominert studieretning – helse- og sosialfag: Tabell 10 under viser mannsandelen på helse- og sosialfag i 2000 og per. 01.10.2010, samt endringen i prosentpoeng i perioden. Vi ser at Aust- og Vest-Agder har hatt veldig forskjellig utvikling: Aust-Agder har hatt en økning i mannsandelen på helse- og sosialfag i perioden, og har faktisk gått forbi landsgjennomsnittet, mens Vest-Agder har stått på stedet hvil og gitt de andre et økt forsprang. Vi ser at mange bygdekommuner i Aust-Agder har hatt den største økningen i mannsandel i prosentpoeng. Det er imidlertid viktig å presisere at også disse kommunene har få elever. Også flere av de mer folkerike kommunene har imidlertid hatt en positiv utvikling på dette området. Av disse kommer Grimstad best ut.

Tabell 10. Mannsandel på helse- og sosialfag 2000 og per. 01.10.2010, og endringer i mannsandel i prosentpoeng i perioden. Rangert etter endring i mannsandel i prosentpoeng i perioden.

Fylker/kommuner	Mannsandel på helse- og sosialfag 2000	Mannsandel på helse- og sosialfag 2010	Endring i mannsandel på helse- og sosialfag i prosentpoeng 2000-2010
Alle kommuner	8,2	12,5	4,3
Aust-Agder	5,9	13,3	7,4
Vest-Agder	7	6,8	-0,2
1.Bygland	0	40	40
2.Åmli	0	27,8	27,8
3.Gjerstad	0	22,2	22,2
4.Iveland	0	20	20
5.Marnardal	7,7	27,3	19,6
6.Evje og Hornnes	0	10,3	10,3
7.Valle	0	10	10
8.Grimstad	5,4	15,2	9,8
9.Farsund	2,9	11,1	8,2
10.Søgne	4,8	12,9	8,1
11.Tvedestrand	0	6,5	6,5
12.Vennesla	1,2	7	5,8
13.Arendal	7,8	13	5,2
14.Risør	14,3	19,4	5,1
15.Froland	0	2,9	2,9
16.Flekkefjord	4,2	6,3	2,1
17.Birkenes	5,3	6,7	1,4
18.Lillesand	11,1	11,6	0,5
19.Songdalen	0	0	0
19.Åseral	0	0	0
19.Audnedal	0	0	0
19.Lindesnes	0	0	0
19.Hægebostad	0	0	0
19.Vegårshei	0	0	0
19.Bykle	0	0	0
26.Lyngdal	5,1	3,3	-1,8
27.Mandal	5,2	3,1	-2,1
28.Kristiansand	12,4	8,5	-3,9
29.Kvinesdal	12,9	5,1	-7,8
30.Sirdal	11,1	0	-11,1

Kilde: Tallene er spesialbestilt fra SSB.

Videre er det interessant å se nærmere på en tradisjonelt mannsdominert studieretning: Tabell 11 under viser kvinneandelen på elektrofag i 2000 og per 01.10.2010, samt endringen i prosentpoeng i perioden. Det er i det hele tatt veldig få jenter som velger elektrofag. Allikevel ser vi en økning på Agder som ligger over landsgjennomsnittet. Her er det Vest-Agder som utmerker seg i positiv retning, og fylket ligger nå i nærheten av snittet for landet.

Oppsummert så viser tabell 10 og 11 at elever på Agder velger noe mer kjønnsstradisjonelt på de utvalgte studieretningene enn i landet for øvrig. Men: Sett under ett har Agder halt innpå i den perioden vi ser på.

Tabell 11. Kvinneandel på elektrofag 2000 og 1.10.2010, og endringer i kvinneandel i prosentpoeng i perioden. Rangert etter endring i kvinneandel i prosentpoeng i perioden.

Fylker/kommuner	Kvinneandel på elektrofag 2000	Kvinneandel på elektrofag 2010	Endring i kvinneandel på elektrofag i prosentpoeng 2000-2010
Alle kommuner	3,8	4,9	1,1
Aust-Agder	0,5	1,9	1,4
Vest-Agder	1,8	4,3	2,5
1.Tvedestrand	0	20	20
2.Mandal	0	10,8	10,8
3.Flekkefjord	0	8	8
4.Lyngdal	0	6,3	6,3
5.Søgne	0	5,6	5,6
6.Lillesand	0	5	5
7.Kristiansand	3,7	4,6	0,9
8.Arendal	1,3	1,9	0,6
9.Farsund	0	0	0
9.Vennesla	0	0	0
9.Songdalen	0	0	0
9.Åseral	0	0	0
9.Audnedal	0	-	0
9.Lindesnes	0	0	0
9.Hægebostad	0	0	0
9.Kvinesdal	0	0	0
9.Risør	0	0	0
9.Grimstad	0	0	0
9.Gjerstad	0	0	0
9.Vegårshei	0	0	0
9.Froland	0	0	0
9.Birkenes	0	0	0
9.Åmli	0	-	0
9.Iveland	0	0	0
9.Evje og Hornnes	0	0	0
9.Bygland	0	0	0
9.Valle	0	0	0
9.Bykle	0	0	0
29.Sirdal	11,1	0	-11,1
30.Marnardal	33,3	0	-33,3

Kilde: Tallene er spesialbestilt fra SSB.

9 Andel kvinner og menn med høyere utdanning 2000-2009

Om vi ser på andelen kvinner med høyere utdanning, ligger utdanningsnivået for kvinner på Agder noe under landsgjennomsnittet. Fra 2000 til 2009 har imidlertid den prosentvise økningen vært noe høyere i agderfylkene enn for landet som helhet. Dette betyr at Agder har redusert noe av det forspranget landsgjennomsnittet har representert.

I tabell 12 under ser vi hvordan Bykle har hatt den største økningen i andelen kvinner med høyere utdanning i prosentpoeng i perioden vi ser på, mens en rekke andre bygdekommuner har hatt den største prosentvise økningen. Dette er kommuner som i utgangspunktet hadde en veldig lav andel kvinner med høyere utdanning. Muligens har noe av det økte utdanningsnivået i disse kommunene med desentraliserte utdanningstilbud å gjøre. Både Hægebostad, Åseral og Bykle nevner dette som en mulig årsak til at flere kvinner i deres kommuner nå har høyere utdanning. For Hægebostads del nevnes økt kompetansebehov i bedrifter som en ytterligere forklaring. Fra Åseral legges det størst vekt på at kommunen har satset spesielt på å få utflyttede åsdøler til å flytte tilbake til kommunen når økningen i kvinners utdanningsnivå skal forklares. Åseral er kommunen med høyest økning i kvinneandelen i perioden vi ser på, noe som kan støtte en slik forklaring.

Lillesand er også en kommune som må trekkes frem når vi ser på kvinners utdanningsnivå, på grunn av en stor økning i andelen kvinner med høyere utdanning i prosentpoeng i perioden vi ser på. Etablering av Post- og teletilsynet kan ha spilt inn her, og ny E 18 kan ha gjort det enda mer attraktivt for høyt utdannede å bo i Lillesand og jobbe i Kristiansand.

Tabell 12. Andel kvinner med høyere utdanning i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Kvinner utd. 2000	Kvinner utd. 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Alle kommuner	21,2	27,8	6,6	31
Aust-Agder	18,8	25,2	6,4	34
Vest-Agder	19,2	25,7	6,5	34
1.Hægebostad	11,8	20,9	9,1	77
2.Åseral	12,1	21	8,9	74
3.Vennesla	10,6	16,3	5,7	54
4.Audnedal	15,3	23,1	7,8	51
5.Bykle	21,6	32,4	10,8	50
6.Lyngdal	14,6	21,5	6,9	47
6.Iveland	10,3	15,1	4,8	47
8.Kvinesdal	11,7	17	5,3	45
9.Gjerstad	11,8	16,9	5,1	43
9.Froland	11,8	16,9	5,1	43
9.Tvedestrand	15,4	22	6,6	43
12.Vegårshei	16,9	23,9	7	41
12.Lillesand	20,3	28,7	8,4	41
14.Lindesnes	14,1	19,8	5,7	40
14.Birkenes	15,9	22,2	6,3	40
16.Evje og Hornnes	15,2	21,2	6	39
17.Åmli	15,5	21,3	5,8	37
18.Flekkefjord	16,8	22,7	5,9	35
18.Farsund	14,7	19,8	5,1	35
20.Risør	16,9	22,7	5,8	34
21.Songdalen	15,6	20,6	5	32
22.Mandal	19,1	25,2	6,1	32
23.Arendal	20,1	26,3	6,2	31
24.Grimstad	21,6	28,1	6,5	30
25.Valle	19	24,6	5,6	29
25.Kristiansand	23,3	30,1	6,8	29
27.Marnardal	15,8	20,3	4,5	28
17.Bygland	20,6	26,3	5,7	28
29.Søgne	20,9	26,6	5,7	27
30.Sirdal	18,6	22,3	3,7	20

Kilde: Tabell 06983 i SSB.

Som vist i tabellen under, ligger også andelen menn med høyere utdanning på Agder noe under landsgjennomsnittet. Økningen av denne andelen på Agder er også nokså lik økningen for landsgjennomsnittet. Vi ser også at an-

delen menn og kvinner med høyere utdanning var tilnærmet lik i 2000, mens kvinnene har dratt fra mennene i utdanningsnivå i 2009, både nasjonalt og på Agder. I og med at kvinner frem til nå har hatt et lavere utdanningsnivå enn menn, har økt utdanning for kvinner vært et bidrag til økt likestilling. Slik situasjonen er i dag vil det fra et likestillingsperspektiv være viktig å sørge for at menn ikke sakter akterut i forhold til høyere utdanning. Samtidig vil det fremdeles være viktig å få flere kvinner på Agder til å velge høyere utdanning, siden vi vet at høyere utdanning gir økt yrkesaktivitet (Kitterød 2004, 2005).

Den prosentvise økningen i andelen menn med høyere utdanning, og også økningen i prosentpoeng, er altså markant lavere enn den samme økningen for kvinner, både nasjonalt og regionalt. Som for en del andre indikatorer ser vi at en del bygdekommuner på Agder har hatt den største prosentvise økningen i andelen menn med høyere utdanning fra 2000 til 2009. Lillesand har hatt den største økningen i prosentpoeng.

Tabell 13. Andel menn med høyere utdanning i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Menn utd. 2000	Menn utd. 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Alle kommuner	21,4	23,9	2,5	12
Aust-Agder	18,8	21	2,2	12
Vest-Agder	19,1	21,8	2,7	14
1.Audnedal	9,7	13,1	3,4	35
2.Gjerstad	7,7	9,7	2	26
3.Vegårshei	11,9	14,5	2,6	22
4.Lindesnes	11,5	13,8	2,3	20
5.Hægebostad	9,9	11,8	1,9	19
5.Vennesla	10,1	12	1,9	19
5.Flekkefjord	15,1	17,9	2,8	19
8.Lillesand	20,6	24,4	3,8	18
8.Birkenes	13,7	16,1	2,4	18
10.Iveland	8,1	9,5	1,4	17
11.Risør	16,7	19,4	2,7	16
12.Mandal	18,8	21,7	2,9	15
12.Songdalen	12,5	14,4	1,9	15
12.Åmli	13,1	15	1,9	15
15.Farsund	15	16,8	1,8	12
15.Lyngdal	14,3	16	1,7	12
15.Kristiansand	24,6	27,5	2,9	12
15.Åseral	10,3	11,5	1,2	12
19.Kvinesdal	10,8	12	1,2	11
20.Grimstad	22,2	24,4	2,2	10
21.Bykle	20,7	22,7	2	10
21.Arendal	21	23	2	10
23.Søgne	20	21,8	1,8	9
23.Froland	11,2	12,2	1	9
25.Sirdal	14,4	15,6	1,2	8
25.Bygland	15,3	16,5	1,2	8
25.Marnardal	10,3	11,1	0,8	8
28.Evje og Hornnes	14,7	15,8	1,1	7
29.Tvedestrand	18,1	18,7	0,6	3
30.Valle	15,9	15,2	-0,7	-4

Kilde: Tabell 06983 i SSB.

Ser vi på de delene av befolkningen som har lang høyere utdanning, det vil si mer enn 4 års utdanning, er det fremdeles langt flere menn med slik utdanningslengde enn kvinner, både nasjonalt og på Agder. Agder er preget av et

relativt stort gap mellom andelen menn og kvinner med lang høyere utdanning (Magnussen, Mydland og Kvåle 2005). Som vi ser i tabell 14 har økningen i andelen kvinner med lang høyere utdanning i prosentpoeng for alle kommuner 2000-2009 vært større enn den samme økningen på Agder. Agder har imidlertid hatt en større prosentvis endring i denne perioden. Det betyr at Agder kan se ut til å hale innpå landsgjennomsnittet på dette området, om enn veldig sakte. Og ser vi på tabell 14 og 15, ser vi at veksten i andel kvinner med lang høyere utdanning på Agder (og nasjonalt) overstiger den samme veksten for menn, både i prosentpoeng og i prosentvis endring.

Kristiansand og Lillesand peker seg ut som to kommuner med mange kvinner med lang høyere utdanning i både 2000 og 2009, og disse har også hatt den største økningen i prosentpoeng i denne perioden. Som vi ser kommer en del bygdekommuner ut med veldig store prosentvise økninger i andel kvinner med lang høyere utdanning, men disse økningene utgjør for det meste minimale absolutte endringer, både fordi utgangspunktet i 2000 var så lavt og på grunn av lavt folketall i kommunene.

Tabell 14. Andel kvinner med lang høyere utdanning i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Kvinner utd. 2000	Kvinner utd. 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Alle kommuner	2,8	4,8	2	70
Aust-Agder	1,5	2,7	1,2	80
Vest-Agder	1,6	2,9	1,3	81
1.Gjerstad	0,2	0,9	0,7	350
2.Iveland	0,2	0,8	0,6	300
3.Åmli	0,8	2,1	1,3	163
4.Sirdal	0,5	1,3	0,8	160
5.Flekkefjord	0,9	2,1	1,2	133
5.Lyngdal	0,6	1,4	0,8	133
7.Audnedal	0,5	1,1	0,6	120
8.Birkenes	0,7	1,5	0,8	114
9.Songdalen	0,8	1,7	0,9	113
10.Farsund	0,9	1,9	1	111
11.Tvedestrand	1,1	2,3	1,2	109
12.Valle	1	2	1	100
12.Evje og Hornnes	0,8	1,6	0,8	100
12.Hægebostad	0,6	1,2	0,6	100
12.Vennesla	0,4	0,8	0,4	100
12.Marnardal	0,4	0,8	0,4	100
17.Lillesand	2	3,9	1,9	95
18.Kristiansand	2,2	4,1	1,9	86
19.Grimstad	1,6	2,9	1,3	81
20.Arendal	1,8	3,2	1,4	78
21.Søgne	1,7	3	1,3	76
22.Bykle	1,4	2,4	1	71
22.Kvinesdal	0,7	1,2	0,5	71
24.Risør	1,3	2,2	0,9	69
25.Åseral	0,9	1,5	0,6	67
26.Froland	0,7	1,1	0,4	57
27.Mandal	1,5	2,3	0,8	53
28.Vegårshei	1,1	1,5	0,4	36
29.Bygland	1,5	1,8	0,3	20
30.Lindesnes	0,8	0,9	0,1	13

Kilde: Tabell 06983 i SSB.

Å få flere kvinner på Agder til å velge lengre høgskole- og universitetsutdanninger, og gjerne utradisjonelle utdanninger, vil bidra til økt kjønnsbalanse i ulike sektorer av arbeidsmarkedet og kunne bety minkende lønnsforskjeller mellom kjønnene. Det er også viktig fordi vi vet at kvinners yrkesaktivitet stiger med høyere utdanning (Kitterød 2004, 2005), og at kvinner i mannsdominerte bransjer jobber mindre deltid (Skjeie og Teigen 2003). En kan dermed anta at lengre høgskole- og universitetsutdanninger for kvinner på Agder vil kunne øke kvinners inntekter og redusere risiko for dårlige levekår.

Tabell 15 viser at Agder fra 2000-2009 har hatt en litt større prosentvis økning i andelen menn med lang, høyere utdanning enn hva som er tilfelle for alle landets kommuner. Lillesand utmerker seg igjen som en kommune med økning i utdanningsnivå, målt i prosentpoeng. Iveland kommer godt ut på prosentvis endring, men har uansett en svært lav andel menn med lang høyere utdanning bosatt i kommunen. Audnedal har derimot hatt en bra økning både prosentvis og i prosentpoeng. Begge disse er imidlertid små kommuner, og små endringer kan slå sterkt ut på tallene.

Tabell 15. Andel menn med lang høyere utdanning i 2000 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Menn utd. 2000	Menn utd. 2009	Endring i prosentpoeng 2000-2009	Prosentvis endring 2000-2009
Alle kommuner	6,5	7,6	1,1	17
Aust-Agder	4,8	5,7	0,9	19
Vest-Agder	4,9	5,9	1	20
1.Iveland	0,5	1	0,5	100
2.Audnedal	1,8	3,1	1,3	72
3.Åseral	0,9	1,4	0,5	56
4.Åmli	2,8	4	1,2	43
5.Sirdal	2,8	3,9	1,1	39
5.Marnardal	2,3	3,2	0,9	39
7.Birkenes	2,7	3,7	1	37
8.Vegårshei	2,5	3,4	0,9	36
9.Vennesla	1,5	2	0,5	33
10.Songdalen	2	2,6	0,6	30
11.Lindesnes	2,4	3,1	0,7	29
12.Hægebostad	2,2	2,8	0,6	27
13.Lillesand	5,8	7,3	1,5	26
14.Flekkefjord	3,9	4,8	0,9	23
15.Risør	3,6	4,4	0,8	22
16.Arendal	5,7	6,8	1,1	19
16.Kristiansand	6,9	8,2	1,3	19
18.Grimstad	6,1	7,1	1	16
18.Farsund	3,7	4,3	0,6	16
20.Kvinesdal	2	2,3	0,3	15
20.Mandal	4,7	5,4	0,7	15
20.Søgne	4,8	5,5	0,7	15
23.Froland	2,3	2,6	0,3	13
24.Gjerstad	0,9	1	0,1	11
25.Tvedestrand	3,2	3,5	0,3	9
26.Lyngdal	2,6	2,7	0,1	4
27.Evje og Hornes	4,3	4,4	0,1	2
28.Bykle	3,4	3,1	-0,3	-9
28.Valle	4,3	3,9	-0,4	-9
30.Bygland	3,9	3,5	-0,4	-10

Kilde: Tabell 06983 i SSB.

10 Barnehagedekning 2001-2009/2010

Barnehagedekningen i en kommune sier noe om likestilling på to måter: For det første er tilgang på barnehageplass viktig for å stimulere kvinner til yrkesdeltakelse, i og med at det er kvinner som tradisjonelt har hatt hovedansvar for barneomsorgen. Det er dermed viktig for likestillingen at kommunene tilbyr attraktive barnehageplasser til dem som etterspør det. Samtidig er ikke barnehagedekningen et ensidig uttrykk for hvorvidt en kommune har vært ”flink” til å bygge ut plasser, i og med at utbyggingen må stå i stil med den lokale etterspørselen. Dersom barnehagedekningen er lav på grunn av lav etterspørsel sier dette imidlertid likevel noe indirekte om likestilling, fordi lav etterspørsel kan indikere et lite likestilt arbeids- og familieliv, hvor familiene oftere har barna hjemme. I slike familier vet vi at det i all hovedsak er mødre som er hjemme med barna. Dette er den andre måten barnehagedekning kan si noe om likestilling på.

Barnehagedekningen² på Agder har som vi har nevnt tidligere økt voldsomt fra 2000 til 2009. Spesielt gjelder dette dekningen for ett- og toåringene. Også nasjonalt har det vært bygd mange barnehageplasser for denne aldersgruppen, men økningen i dekning er likevel markant høyere på Agder enn for landet som helhet. Til tross for dette ligger Agder fortsatt under landsgjennomsnittet.

Dekningen for ett- og toåringene i 2000 og i 2009 på Agder, samt endring i prosentpoeng og prosentvis endring i denne perioden, kommer frem i tabell 16 under:

² Barnehagedekning betyr andel barnehagebarn 1-2 år i forhold til innbyggere 1-2 år totalt sett og barnehagebarn 3-5 år i forhold til innbyggere 3-5 år totalt sett.

Tabell 16. Barnehagedekning for barn 1-2 år i 2001 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Dekning 2001	Dekning 2009	Endring i prosentpoeng 2001-2009	Prosentvis endring 2001-2009
Alle kommuner	37,7	77,1	39,4	105
Aust-Agder	29,9	71,2	41,3	138
Vest-Agder	28,8	72,1	43,3	150
1.Lillesand	13,1	70,5	57,4	438
2.Hægebostad	11,6	57,9	46,3	399
3.Farsund	16,4	80	63,6	388
4.Søgne	13,3	61,3	48	361
5.Gjerstad	17,2	75,6	58,4	340
6.Songdalen	16,3	67,8	51,5	316
7.Vennesla	19,8	71,1	51,3	259
8.Lyngdal	18,3	62,6	44,3	242
9.Birkenes	20,3	66	45,7	225
10.Tvedestrand	24,3	78,9	54,6	225
11.Lindesnes	23,9	71,9	48	201
12.Grimstad	27,1	78,8	51,7	191
13.Froland	23,4	63,3	39,9	171
14.Vegårshei	33,3	85,7	52,4	157
15.Mandal	32,1	73,5	41,4	129
16.Kristiansand	34,3	76,4	42,1	123
17.Arendal	33,7	70	36,3	108
18.Flekkefjord	30,3	62,1	31,8	105
19.Risør	29,8	60,6	30,8	103
20.Audnedal	43,8	81,8	38	87
21.Kvinesdal	34	60,4	26,4	78
22.Evje og Hornnes	29,3	51,7	22,4	76
23.Valle	51	81,5	30,5	60
24.Marnardal	30,9	49,2	18,3	59
25.Iveland	56	77,8	21,8	39
25.Sirdal	60	83,3	23,3	39
27.Åmli	54,8	69,4	14,6	27
28.Åseral	72,7	83,3	10,6	15
29.Bykle	69	78,9	9,9	14
30.Bygland	75	68,8	-6,2	-8

Kilde: Tabell 06423 i SSB.

Her ser vi at Bygland kommune var kommunen på Agder med høyest barnehagedekning (75 %) i alderen 1-2 år i 2001, mens Vegårshei hadde den høyeste barnehagedekningen (85,7 %) i 2009. Naturlig nok er det de kommunene som i utgangspunktet hadde lav barnehagedekningen som har økt dekingen mest i denne perioden. Farsund er som tidligere nevnt den sørlands-kommunen som har størst økning i prosentpoeng i barnehagedekning for de minste, og har også en høyere barnehagedekning enn de aller fleste andre kommunene i 2009. Lillesand er den kommunen på Agder som har opplevd størst prosentvis økning i barnehagedekning. De hadde svært lav barnehagedekning for de minste i 2001, og har mer enn firedoblet denne. I tillegg til å trekke frem kommunene med størst prosentvis økning i barnehagedekningen, er det også viktig å trekke frem Tvedestrand, Vegårshei og Grimstad, som har hatt solide økninger målt i prosentpoeng.

Går vi over til 3-5-åringene, har Agders forholdsvis barnehageutbygging vært et godt hakk over den nasjonale utbygningen, slik at Agder nå har like god dekning som landet for øvrig. Dette er altså et område hvor Agder har tatt igjen forspranget.

Tabell 17. Barnehagedekning for barn 3-5 år i 2001 og 2009, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Dekning 2001	Dekning 2009	Endring i prosentpoeng 2001-2009	Prosentvis endring 2001-2009
Alle kommuner	80	96,2	16,2	20
Aust-Agder	72,6	96,6	24	33
Vest-Agder	74,9	96,1	21,2	28
1.Vennesla	60,7	96,6	35,9	59
2.Birkenes	59,7	94,1	34,4	58
3.Grimstad	64,2	98,5	34,3	53
4.Farsund	68	100,6	32,6	48
5.Vegårshei	67,9	97,3	29,4	43
6.Søgne	63,1	88,5	25,4	40
6.Lyngdal	66,6	93,4	26,8	40
6.Froland	63,9	89,2	25,3	40
9.Tvedestrand	69,4	96,5	27,1	39
10.Hægebostad	69,7	95,7	26	37
11.Lillesand	71,5	95,5	24	34
12.Lindesnes	73,7	95,8	22,1	30
12.Valle	88,3	114,7	26,4	30
14.Arendal	74,8	96,6	21,8	29
15.Kvinesdal	74,8	94,7	19,9	27
16.Kristiansand	78,4	97,8	19,4	25
17.Risør	79,1	97,2	18,1	23
17.Evje og Hornnes	77,9	95,6	17,7	23
19.Flekkefjord	77,3	94	16,7	22
20.Songdalen	72,9	86,8	13,9	19
21.Mandal	85	99,1	14,1	17
22.Audnedal	85,3	95,9	10,6	12
23.Bygland	93,5	104,3	10,8	12
24.Gjerstad	87,8	95,2	7,4	8
24.Sirdal	85,7	92,4	6,7	8
26.Marnardal	83,7	89,5	5,8	7
27.Iveland	92,1	97,3	5,2	6
28.Åmli	89,8	89,3	-0,5	-1
29.Åseral	100	97,1	-2,9	-3
30.Bykle	102,5	97,3	-5,2	-5

Kilde: Tabell 06423 i SSB.

Her blir bildet litt annerledes, og vi ser at for eksempel Gjerstad, som har økt barnehagedekningen sin voldsomt for de yngste barna, ikke har gjort det

samme for de eldste. Dette gjelder også for Songdalen. Dette henger naturlig nok sammen med at disse kommunene hadde store forskjeller i dekning for de to ulike aldersgruppene i utgangspunktet. Ellers ser vi at mange av de kommunene som har bygd forholdsvis flest barnehageplasser for de yngste, også har opprettet forholdsvis mange plasser for de eldste barna. Vi ser at Vennesla kommer best ut på barnehagedekning for de eldste barna i perioden 2001-2009: De har både størst prosentvis endring og størst endring i prosentpoeng. Dette var også en av kommunene som hadde opplevd størst økning i kvinneandelen i perioden vi ser på.

På spørsmål om årsakene til den høye barnehageutbyggingen i den perioden vi ser på, er svaret fra Farsund kommune at dette har vært en bevisst satsning i kommunen, og ikke noe som har kommet i etterkant av etterspørsel. Gjerstad mener de nasjonale føringene har hatt noe å si, men at satsningen på barnehageutbyggingen også har vært et middel for å få flere folk til å bosette seg i kommunen. Fra Birkenes hevdes det samme, samtidig som barnehageutbyggingen her også har vært en respons på økt behov. Fra Lillesand kommune sin side legges det utelukkende vekt på det økte behovet for barnehageplasser i den aktuelle perioden.

Tabell 18 viser en oversikt over den totale barnehagedekningen (for barn 1-5 år) i kommunene på Agder i 2001 og 2010, samt endring i perioden. I 2010 er den landsgjennomsnittlige barnehagedekningen 89,2 prosent. Aust-Agder har samme år en dekning på 88,4 prosent, mens Vest-Agder har en dekning på 87,4.

Tabell 18. Barnehagedekning for barn 1-5 år i 2001 og 2010, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Dekning 2001	Dekning 2010	Endring i prosentpoeng 2001-2010	Prosentvis endring 2001-2010
1.Farsund	48	92,5	44,5	93
1.Birkenes	44,9	86,5	41,6	93
3.Lyngdal	47	89,2	42,2	90
3.Grimstad	49,4	93,7	44,3	90
5.Vennesla	45,5	83,1	37,6	83
6.Søgne	44	80	36	82
7.Lillesand	48,6	86,3	37,7	78
8.Tvedestrand	51	89,5	38,5	75
9.Froland	47,8	81,9	34,1	71
10.Vegårshei	55,6	91,8	36,2	65
11.Lindesnes	55,8	90,6	34,8	62
12.Hægebostad	48,7	78,5	29,8	61
12.Gjerstad	58,4	94,1	35,7	61
14.Songdalen	52,2	80,8	28,6	55
15.Risør	59,4	89,1	29,7	50
16.Kristiansand	61,1	90,1	29	47
16.Kvinesdal	57,8	85,2	27,4	47
16.Arendal	58,6	86,3	27,7	47
19.Evje og Hornnes	60,4	84,3	23,9	40
20.Flekkefjord	60,6	82,6	22	36
21.Mandal	64,2	86,8	22,6	35
22.Valle	71,6	93,7	22,1	31
23.Marnardal	63,9	80,4	16,5	26
24.Sirdal	74,3	91,1	16,8	23
25.Bygland	86,5	103,6	17,1	20
26.Iveland	77,8	89,8	12	15
27.Åmli	78,5	86,4	7,9	10
27.Audnedal	69,1	75,9	6,8	10
29.Bykle	88,4	96	7,6	9
30.Åseral	91,4	92,2	0,8	1

Kilde: Statistikkbanken, SSB.

11 Andel kvinner i kommunestyrene 1999-2007

Kvinneandelen i kommunestyrene på Agder er en sentral indikator for å kunne si noe om graden av likestilling i det politiske liv. Og selv om det kanskje er større kjønnsbalanse i partienes aktive medlemmer, så sier de

valgte representantene noe om hvem partiene setter som sine toppkandidater. Det sier også noe om hvem velgerne ønsker inn i kommunestyrene.

Tabell 19. Kvinneandel av valgte kommunestyrerepresentanter i 1999 og 2007, endring i prosentpoeng og prosentvis endring i perioden. Rangert etter prosentvis endring.

Fylker/kommuner	Kvinneandel 1999	Kvinneandel 2007	Endring i prosentpoeng 2003-2007	Prosentvis endring 2003-2007
Alle kommuner	34,1	38	3,9	11
Aust-Agder	27	36	9	33
Vest-Agder	31,6	34	2,4	8
1.Vegårshei	9,5	38,1	28,6	301
2.Froland	19	41,1	22,1	116
3.Åmli	19	35,3	16,3	86
4.Åseral	23,5	41,1	17,6	75
5.Songdalen	24	40	16	67
6.Grimstad	28,8	45,7	16,9	59
7.Bygland	13,3	20	6,7	50
8.Iveland	11,8	17,6	5,8	49
9.Kvinesdal	22,9	33,3	10,4	45
9.Arendal	28,2	41	12,8	45
9.Tvedestrand	27,6	40	12,4	45
9.Lyngdal	31	44,8	13,8	45
13.Birkenes	29,6	40,7	11,1	38
14.Farsund	20,7	27,6	6,9	33
15.Evje og Hornnes	38,1	42,9	4,8	13
16.Lillesand	27,6	31	3,4	12
17.Mandal	33,3	37,1	3,8	11
18.Kristiansand	37,7	39,6	1,9	5
19.Søgne	40	40,7	0,7	2
20.Gjerstad	38,1	38,1	0	0
20.Valle	28,6	28,6	0	0
20.Flekkefjord	34,3	34,3	0	0
20.Marnardal	23,8	23,8	0	0
24.Vennesla	37,1	33,3	-3,8	-10
25.Lindesnes	28	23,8	-4,2	-15
26.Risør	38,7	32,3	-6,4	-17
27.Bykle	30,8	23,1	-7,7	-25
28.Hægebostad	28,6	19	-9,6	-34
29.Audnedal	26,3	10,5	-15,8	-40
30.Sirdal	58,8	35,3	-23,5	-60

Kilde: Tabell 04813 i SSB.

Her er det spesielt en del bygdekommuner, og flere i Aust-Agder, som har opplevd størst økning i kvinneandelen i kommunestyrene. Disse hadde også veldig lav kvinneandel i utgangspunktet. Vegårshei kommune har opplevd den største prosentvise endringen, og går igjen som en kommune som har fått både høyere kvinneandel, høyere barnehagedekning og høyere andel kvinnelige kommunestyrerepresentanter i den perioden vi ser på. De var også den kommunen som hadde lavest andel kvinner i kommunestyret i 1999. På spørsmål fra oss fremstilles den store økningen i kvinneandelen i kommunestyret i Vegårshei som tilfeldig. I Froland hevdes det at partiene har vært bevisste på å sette profilerte kvinner høyt oppe på listene.

Oppsummeringsvis ser vi av tabell 19 over at andelen kvinnelige kommunestyrerepresentanter på Agder fremdeles ligger under landssnittet, men at spesielt Aust-Agder har tatt innpå forspranget.

12 Oppsummering

Likestilling i regionen

Likestillingsindeksen: En del bykommuner på Agder kommer bedre ut på indeksen i dag enn for ti år siden, mens en del bygdekommuner kommer dårligere ut.

Kvinneandel i befolkningen: Her er det lite forandringer i perioden samlet sett.

Syssetting og næringsstruktur: Syssettingen på Agder har økt, og det er lite som tyder på at der blir forholdsvis mindre sekundærnæringer.

Uførhet: På grunn av manglende tall på mottakere av tidsbestemt uføretrygd kan vi ikke si noe om den totale utviklingen i andelen uførepensjonister i perioden vi ser på. I 2009 ligger imidlertid Agder godt over landsgjennomsnittet i andel uføretrygdede samlet. Spesielt gjelder dette Aust-Agder. Det er forholdsvis flere kvinner enn menn som er uførepensjonister, og dette gjelder i enda sterkere grad på Agder.

Andel kvinner i arbeidsstyrken: De aller fleste kommunene på Agder har økt sin andel kvinner i arbeidsstyrken.

Kvinnens arbeidstid: Andelen kvinner som jobber 30 timer eller mer per uke har økt noe mer i Vest-Agder enn for landet for øvrig fra 2000 til 2009,

og vestfylket har dermed redusert noe av forspranget landsgjennomsnittet har representert. Økningen i Aust-Agder er omtrent som den nasjonale økningen. Fremdeles er det rundt 10 % flere kvinner som jobber 30 timer eller mer i uka i landet som helhet enn på Agder.

Kvinnens inntekt: Agderfylkene har høyere kvinneinntekter enn tidligere. Regionen har redusert noe av gapet mellom landsdelens kvinneinntekter og gjennomsnittlig kvinneinntekt i landet.

Ungdoms utdanningsvalg: Elever på Agder velger noe mer kjønnsstradisjonelt på utvalgte studieretninger enn elever i hele landet. Agder har opplevd stor nedgang i mannsandelen på studieretningen studiespesialisering, og har i dag en mannsandel som ligger noe under landsgjennomsnittet. Aust-Agder har hatt økning i mannsandelen på helse- og sosialfag.

Høyere utdanning: Utdanningsnivået for både kvinner og menn på Agder ligger noe under landsgjennomsnittet, men avstanden til landsgjennomsnittet er redusert for kvinnenes del. Det er i dag flere kvinner enn menn med høyere utdanning - både nasjonalt og på Agder. Fremdeles er det imidlertid relativt få kvinner med lang høyere utdanning på Agder.

Barnehagedekning: Barnehagedekningen på Agder har økt voldsomt, spesielt for de yngste barna. Agder har nå en barnehagedekning som ligger nært landsgjennomsnittet.

Andel kvinner i kommunestyrene: Andelen kvinnelige kommunestyre-representanter på Agder ligger fremdeles under landssnittet, men spesielt Aust-Agder har tatt innpå forspranget.

Likestilling i kommunene

Her er det også interessant å se om noen kommuner eller deler av Agder utmerker seg med en positiv utvikling langs flere av de variablene vi har sett på. Tabellen under oppsummerer hvilke kommuner som skårer best på ulike områder:

Tabell 19. Kommunene som skårer best på ulike likestillingsrelevante områder.

Områder	Kommuner
Best skåre på indeksen	Kristiansand, Grimstad, Arendal, Risør, Lillesand
Høyest kvinneandel	Bykle, Søgne, Vegårshei, Lillesand, Venne- sla, Lyngdal
Størst økning i kvinneandel	Åseral, Venne- sla, Vegårshei, Lillesand, Farsund
Størst økning i sysselsetting	Songdalen, Åseral, Iveland, Evje og Hornnes, Lyngdal
Lavest andel industrisysselsetting	Evje og Hornnes, Froland, Grimstad, Bykle, Bygland
Størst nedgang i industri- sysselsetting	Farsund, Froland, Flekkefjord, Lillesand, Åseral, Evje og Hornnes
Færrest uføre	Bykle, Sirdal, Kristiansand, Åseral, Søgne, Farsund, Lillesand, Vegårshei
Størst nedgang i andel uføre	Bykle, Åseral, Vegårshei, Audnedal, Kristiansand, Hægebostad
Flest kvinner i arbeidsstyrken	Bykle, Åseral, Sirdal, Valle, Audnedal
Størst økn. kvinner i arbeidsstyrken	Bygland, Audnedal, Evje og Hornnes, Farsund, Hæge- bostad, Lillesand
Høyeste kvinneinntekter	Bykle, Sirdal, Kristiansand, Arendal, Valle
Lengst arbeidstid for kvinner	Kristiansand, Bykle, Arendal, Lillesand, Risør, Grim- stad
Størst økning i arbeidstid for kvinner	Åseral, Iveland, Hægebostad, Bygland, Valle, Venne- sla
Størst økning i kvinneinntekter	Hægebostad, Iveland, Åseral, Åmli, Audnedal, Venne- sla
Områder	Kommuner
Høyest barnehagedekning	Bygland, Bykle, Gjerstad, Valle, Grimstad
Størst økning i dekning barn 1-2 år	Lillesand, Hægebostad, Farsund, Søgne, Gjerstad, Songdalen, Venne- sla, Vegårshei, Grimstad
Størst økning i dekning totalt	Farsund, Birkenes, Lyngdal, Grimstad, Venne- sla, Søgne, Lillesand, Tvedestrand
Flest kvinner med høyere utdanning	Bykle, Kristiansand, Lillesand, Grimstad, Søgne
Størst økn. i kvinner m. høyere utd.	Hægebostad, Åseral, Venne- sla, Audnedal, Bykle, Lil- lesand
Flest kvinner med lang høyere utd.	Kristiansand, Lillesand, Arendal, Bykle, Mandal
Størst økning i kvinner med lang utdanning	Lillesand, Kristiansand, Arendal, Søgne, Åmli
Minst kjønnsforskjeller i studiespesialisering	Åseral, Lillesand, Gjerstad, Valle, Kristiansand, Veg- årshei
Størst reduksjon i kjønnsforskjeller i studiespesialisering	Åseral, Sirdal, Bykle, Vegårshei, Valle, Audnedal, Lil- lesand
Flest menn på helse- og sosialfag	Bygland, Åmli, Marnardal, Gjerstad, Risør
Størst økn. i menn på helse- og sos.	Bygland, Åmli, Gjerstad, Iveland, Marnardal
Flest kvinner i kommunestyret	Grimstad, Lyngdal, Evje og Hornnes, Froland, Åseral
Størst økning i kvinner i kommune- styret	Vegårshei, Froland, Åmli, Åseral, Songdalen

Som vi har sett tidligere er det Kristiansand, Grimstad, Arendal, Risør og Lillesand som skårer best på den samlede likestillingsindeksen.

Lillesand peker seg ut som en kommune som er inne i en positiv utvikling på mange likestillingsrelevante områder. Kommunen skårer bra på likestilling generelt. Lillesand har også høy og økende kvinneandel i befolkningen, disse har høy utdanning og utdanningsnivået stiger sterkt. Økningen i kvinners andel i arbeidsstyrken er stor, de sysselsatte kvinnene jobber relativt mye og kommunen har hatt en voldsom barnehageutbygging. Kommunen har også relativt små kjønnsforskjeller i valg av studiespesialisering. Samtidig med alle disse positive utviklingstrekkene har kommunen opplevd en relativt stor nedgang i industrisysselsettingen, noe som kan indikere et mer differensiert arbeidsmarked med attraktive jobber for begge kjønn. Nedgangen i industrisysselsettingen har ikke resultert i høye andeler uføre. Tvert om har kommunen få uførepensjonister i sin befolkning.

Bykle er også en kommune som skårer bra på mange områder. De har mange kvinner i befolkningen sin, disse er høyt utdannede, er i stor grad med i arbeidsstyrken, og de kvinnene som jobber har relativt lang arbeidstid. Kvinneinntektene er også høye. De har få uføre og høy barnehagedekning. Kommunen har lav andel industrisysselsetting og mange jobber innenfor tertiærnæringer.

Åseral peker seg ut ved å ha stor økning i kvinneandelen i befolkningen, mange kvinner i arbeidsstyrken, stor økning i kvinners arbeidstid og stor økning i kvinneinntektene. De har også mange kvinner i kommunestyret, noe som er et resultat av en stor økning av kvinneandelen i politikken i den perioden vi ser på. Åseral har opplevd stor økning i sysselsetting som ikke er knyttet til sekundærnæringer og stor nedgang i andel uføre.

Kristiansand kommer best ut på den samlede likestillingsindeksen. Kommunen har få uføre og stor nedgang i andelen uførepensjonister i befolkningen (men her har vi ikke tall på andelen på tidsbestemt uførepensjon). Kvinnene i Kristiansand har høy og stigende utdanning, og de som er i arbeid har relativt lang arbeidstid (høy stillingsprosent). Kommunen har også forholdsvis små kjønnsforskjeller i valg av studiespesialisering.

Vegårshei utmerker seg ved å ha høy og økende kvinneandel, høy barnehageutbygging for de minste barna, små kjønnsforskjeller i valg av studiespesialisering og en stor økning i andelen kvinner i kommunestyret. Kommunen har samtidig opplevd stor nedgang i andelen uførepensjonister i befolkningen, og har i dag en relativt lav andel uføre.

Vennesla har høy og økende kvinneandel i sin befolkning, og kommunen utmerker seg ved at kvinnene har økt både utdanning, arbeidstid og inntekt markant. Kommunen har også opplevd stor barnehageutbygging.

Likestilling i pendlingsregionene

Det kan videre være interessant å se hvordan ulike pendlingsregioner skårer på likestilling:

Østre Agder: Arendal og Grimstad, som er tett integrert, kommer godt ut på den samlede likestillingsindeksen. Arendal utmerker seg ved å ha mange kvinner med lang høyere utdanning, og med høye inntekter, i sin befolkning. Grimstad skårer bra på barnehagedekning og utdanningsnivå blant kvinner. Kommunen utmerker seg også med en lav andel industrisysselsetting. Froland, som også er tett integrert med Arendal og Grimstad, skiller seg ikke ut positivt i likestillingsammenheng. Gjerstad, Risør og Åmli er ikke tett integrerte, og skiller seg ut ved å ha dårlige levekår. Gjerstad og Åmli kommer heller ikke spesielt godt ut likestillingsmessig, mens Risør faktisk skårer bra på den samlede likestillingsindeksen, sammenlignet med andre kommuner på Agder. Vi finner imidlertid ikke Risør igjen blant de kommunene som skårer høyest på de likestillingsrelevante områdene vi har sett på. Vegårshei er en kommune som skiller seg positivt fra sine nabokommuner levekårsmessig, og de skiller seg også positivt ut på økning i kvinneandel og på barnehagedekning.

Kristiansandsregionen: Her finner vi flere kommuner som skårer bra på likestilling eller som i den minste er inne i en positiv utvikling på området. Kristiansand og Lillesand skiller seg som nevnt mest ut i positiv retning, men også Søgne utmerker seg med høy kvinneandel, stor økning i barnehagedekning og høyt utdanningsnivå blant kommunens kvinner. Disse tre kommunene har også høye inntekter og relativt gode levekår. I Vennesla og Iveland er der høye uføreandeler, men i Vennesla har man som nevnt hatt en positiv utvikling på flere likestillingsrelevante områder. Iveland og Songdalen utmerker seg ikke positivt på likestillingsrelevante områder til tross for høy sysselsettingsvekst, mens Birkenes kun utmerker seg på barnehagedekning.

Listerregionen: Av kommunene i Listerregionen kommer Farsund, Lyngdal og Sirdal og Hægebostad best ut på de likestillingsrelevante områdene vi ser på. Farsund har både fått forholdsvis flere kvinner i befolkningen, fått flere kvinner i arbeidsstyrken og har hatt høy barnehageutbygging. Kommunen har også få uføre. Lyngdal ser også ut til å være inne i en positiv utvikling,

med høy kvinneandel, stor sysselsettingsøkning, stor økning i barnehagedekning og økning i andelen kvinnelige kommunestyremedlemmer. Kommunen har også høy generell sysselsettingsvekst. Sirdal er en kommune med mange kvinner i arbeidsstyrken og høye kvinneinntekter, og også få uføre. Hægebostad ser t til å være inne i en god utvikling, med økt utdanning blant kvinnene i befolkningen, stor økning i kvinner i arbeidsstyrken, stor økning i kvineinntektene og stor barnehageutbygging. Flekkefjord og Kvinesdal finner vi ikke igjen blant kommunene som kommer best ut på de likestillingsrelevante områdene vi ser på. Bortsett fra Farsund og Sirdal er der gjennomgående mange uføre i Listerregionen.

Lindenesregionen: Av kommunene i Lindenesregionen er det bare Åseral og Audnedal som utmerker seg positivt på likestilling. Åseral har også færre uføre enn de andre kommunene, mens Audnedal har redusert andelen uføre i befolkningen. Audnedal har fått økt utdanningsnivå blant kvinnene i befolkningen, de har mange kvinner i arbeidsstyrken og også stor økning på dette området og de har hatt stor økning i kvinneinntektene. Mandal, Lindenes og Marnardal er ikke blant kommunene som skårer best på likestilling på ulike områder, og har gjennomgående høye uføreandeler.

Setesdalsregionen: I denne pendlingsregionen har Evje den største sysselsettingsveksten, til tross for nedgang i industrisysselsettingen. Kommunene har hatt en stor økning i andelen kvinner i arbeidsstyrken og har relativt mange kvinner i kommunestyret. Bykle skiller seg som tidligere nevnt absolutt mest positivt ut i forhold til likestilling. Valle skiller seg ut ved å ha en stor andel kvinner i arbeidsstyrken og påfølgende høye kvinneinntekter. Bygland utmerker seg ikke spesielt i forhold til likestilling.

Litteraturliste

Bragstad, T. (2009). *Tidsbegrenset uførestønad – evaluering fire år etter*. NAV-rapport 3/2009. Arbeids- og velferdsdirektoratet. Seksjon for statistikk og utredning.

Dahl, G. (2005). *Uførepensjonisters bakgrunn*. Notater nr. 16, 2005. Statistisk sentralbyrå.

Ellingsen, D., M. Jeppesen, H. Røed og N. Jentoft (2009). *Levekår i Vest-Agder. Levekårsutfordringer i fylket og i landsdelen*. FoU-rapport nr. 1/2009. Agderforskning.

Halvorsen, A. og M.L. Magnussen (2001). *Likestillingen på Agder*. Prosjekt-rapport nr. 45/2001. Agderforskning.

Kitterød, R. H. (2004). *Ulikhet i familiers tid til yrkesarbeid*. Søkelys på arbeidsmarkedet, 21 (2): 205-216.

Kitterød, R. H. (2005). *Han jobber, hun jobber, de jobber. Arbeidstid blant par av foreldre*. Rapporter 2005/10. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Magnussen, M.L., T. Mydland og G. Kvåle (2005). *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger. Rapport fra prosjektet Likestilling og arbeidsliv på Agder*. FoU-rapport nr. 5/2005. Agderforskning.

Skjeie, H. og M. Teigen (2003). *Menn imellom. Makt og demokratiutredningen 1998-2003*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Teigen, M. (2006). *Det kjønnsdelte arbeidslivet. En kunnskapsoversikt*. ISF-rapport 2006:002. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Fou informasjon

Tittel	Likestilling på Agder 2000-2010
Prosjektnr	1813
Oppdragets tittel	Likestillingsmonitor for Agder 2011
Prosjektleder	May-Linda Magnussen
Forfattere	May-Linda Magnussen
Oppdragsgiver	Senter for likestilling, UiA
Rapport type	Prosjektrapport
Rapport nr	1/2012
ISSN-nummer	0808-5544
Tilgjengelighet til rapporten	Åpen
3 emneord	Likestilling, Agder, statistikk
Sammendrag	Rapporten oppsummerer regional likestillingsrelevant statistikk for perioden 2000-2010.